
ПРАВО ОСИГУРАЊА

Др Владимир ЧОЛОВИЋ*

ПРЕНОС ПОРТФЕЉА ОСИГУРАЊА

Апстракт

Портфељ осигурања представља скуп права и обавеза по уговорима о осигурању. Важно је јасно дефинисати шта представља портфељ осигурања, у случају његовог преноса са једног на другог или друге осигураваче. Разлог преноса портфеља осигурања може бити различит. Они се могу везати за немогућност извршавања обавеза осигуравача у оквиру једне врсте осигурања, преко статусних промена, до инсолвентности осигуравача. Пренос портфеља осигурања се у законодавству Србије регулише у два законска извора: Закон о осигурању и Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање. Међутим, у регулисању ове материје уочавају се недоследности, које су предмет анализе у овом раду. У раду се посвећује пажња основним одредбама о преносу портфеља у законодавствима Аустрије и Немачке, као и у Директиви „Солвентност II“. Код преноса портфеља осигурања мора се водити рачуна о разликама између животних и неживотних осигурања, статусу осигураника и обавезама осигуравача пријемника портфеља према осигуранику.

Кључне речи: портфељ осигурања, пренос, уговор о осигурању, осигуравач, осигураник, стечај.

* * *

Једно питање, везано за рад и статус осигуравајућих друштава изазива пажњу дуго низ година, а односи се на пренос портфеља осигурања у ситуацијама, када осигуравач не може више да извршава своје обавезе

* научни саветник, Институт за упоредно право, Београд

према осигураницима или оштећеним лицима у оквиру једне врсте осигурања, односно, не може да извршава наведене обавезе уопште, или се ради о промени статуса тог друштва. У Републици Србији, пренос портфеља осигурања није регулисан на адекватан начин. Наиме, два законска извора која би требало да на компатибилан начин регулишу ову материју, у несагласности су, што доводи до различитих тумачења. На ове проблеме је указивано неколико пута, међутим, законодавац није узео у обзир све специфичности овог института приликом регулисања истог.

Портфељ осигурања везујемо за уговоре о осигурању, што значи да овај институт можемо дефинисати као скуп права и обавеза по тим уговорима. Никако не можемо рећи да портфељ осигурања представљају само новчана средства по уговорима које закључи осигуравајуће друштво, односно, да представља капитал друштва. Веома је важно јасно дефинисати, шта је портфељ осигурања у смислу врсте осигурања, на које се односе закључени уговори.¹ О важности дефинисања портфеља осигурања говоримо у четири ситуације у оквиру пословања осигуравајућег друштва. Прва ситуација се везује за бонитет једног друштва, када морамо дефинисати број уговора о осигурању које је друштво закључило, као и обавезе које друштво има по тим уговорима. Затим, други случај се везује за пренос портфеља осигурања, који не мора бити узрокован инсолветношћу једног друштва, а тада морамо разликовати пренос портфеља осигурања који се односи на уговоре у оквиру животног и уговоре у оквиру неживотног осигурања. Трећи случај се везује за статусне промене друштва, односно, за ситуацију када долази до припајања једног осигуравајућег друштва другом. И најзад, четврти случај се односи на покретање стечајног поступка против осигуравајућег друштва, када до преноса портфеља осигурања долази због инсолвентности тог друштва. Но, без обзира о ком случају се ради, морамо разликовати друштво уступиоца, односно, друштво које уступа део или цео портфељ осигурања и друштво које је пријемник портфеља, које преузима наведена права и обавезе, као и новчана средства од друштва уступиоца.²

Иначе, кад говоримо о преносу портфеља осигурања, говоримо и о трансферу ризика осигурања. Наиме, поред саосигурања и реосигурања, један од начина заштите осигуравача, али и осигураника, јесте и пренос портфеља, ако осигуравач који је закучио уговор о осигурању нема

1 Владимир Чоловић, *Осигуравајућа друштва – законодавство Србије, право ЕУ, упоредно право*, Београд 2010, 96.

2 Јован Славнић, „Пренос портфеља осигурања“, *Правни живот*, бр. 11/97, 503.

добар бонитет. Веома је битно одредити учешће портфеља осигурања по појединим врстама осигурања у укупном портфељу осигурања једног осигураваача. Очекивано, највећи део портфеља имају обавезна осигурања, а, нарочито, осигурање моторних возила, односно, осигурање од аутоодговорности (скоро 1/3), а учешће животних осигурања је знатно мање, иако је у порасту у односу на пре више година (преко 10%).³

Кад је у питању законодавство Републике Србије, проблеми који се односе на регулисање ове материје су, морамо рећи, дуготрајни, имајући у виду да пренос портфеља осигурања регулишу два извора на различит начин више од једне и по деценије, што захтева додатна објашњења, имајући у виду важност ове области. Питања у вези проблема, која су се постављала пре више од 10 година, постављају се и данас, поготово што, данас, имамо присуство већег броја осигуравајућих друштава основаних страним капиталом, тј., од стране иностраних осигураваача, што значи да, иако Србија није чланица ЕУ, морамо имати на уму да се на та друштва примењују одређене одредбе Директиве „Солвентност II.“⁴

Покушаћемо да одговоримо на нека важна питања која се тичу преноса портфеља осигурања. Тих питања има много, али ћемо издвојити она која су битна за опстанак уговора о осигурању, имајући у виду заштиту осигураника.

I Регулисање преноса портфеља осигурања у законодавству Републике Србије

Пренос портфеља осигурања се врши правним послом уз сагласност надлежног државног органа. Но, као што смо рекли, портфељ осигурања се може пренети и без статусних промена, што значи да се два осигураваача могу споразумети о наведеном без сагласности осигураника.⁵ Основни циљ преноса портфеља осигурања се састоји у благовременом испуњењу обавеза према осигураницима или оштећеним лицима. Осигураваач на кога се преноси портфељ, односно, друштво пријемник, мора имати добар бонитет, како би се те обавезе и извршавале.

3 Владимир Његомир, „Улога тржишта капитала у управљању ризиком осигурања“, *Индустрија*, бр. 4/2008, 111.

4 *Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II)* (OJ L 335/1, 17.12.2009.)

5 Драган Мркшић, Здравко Петровић, Катарина Иванчевић, *Право осигурања*, Нови Сад 2006, 86.

У законодавству Србије је пренос портфеља осигурања, нарочито у ситуацији покретања и вођења стечајног поступка против осигуравача, регулисан на, као што смо рекли, неприхватљив начин. То се односи на чињеницу да пренос портфеља у наведеном случају регулишу два законска извора, од којих је један Закон о осигурању (даље: ЗО)⁶, а други Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање (даље: ЗСЛБО).⁷ Одредбе које предвиђа ЗО за случајеве преноса портфеља осигурања не можемо прихватити и кад је у питању стечај осигуравача. Затим, законодавац није, уопште, водио рачуна о различитом статусу преноса портфеља осигурања код неживотног, односно, животног осигурања. Још једном, поставља се питање улоге Агенције за осигурање депозита (даље: Агенција) у поступку преноса портфеља осигурања, чију улогу дефинише ЗСЛБО у овој области, а у вези са одлукама Народне банке Србије о дозволи преноса, односно, његовом одбијању.

На првом месту, ЗО, као статусни закон, одређује да осигуравач, уз сагласност, Народне банке Србије може пренети цео портфељ или његов део на једног или више других осигуравача, уз њихову сагласност.⁸ Овде се нећемо бавити актима које осигуравач мора да поднесе Народној банци Србије, да би добио сагласност за пренос портфеља, као што су уговор о преносу портфеља са другим осигуравачем, који, између осталог, мора да садржи висину и врсту техничких резерви, затим списак уговора по појединим врстама осигурања, који су предмет преноса, навођење разлога за пренос портфеља, измену пословног плана осигуравача који преузима портфељ, као и извештај о финансијском пословању осигуравача уступиоца и осигуравача пријемника портфеља, обзиром да нас више интересује садржина преноса портфеља.⁹ Но, оно што морамо истаћи, јесте да ЗО предвиђа да за пренос портфеља није потребна сагласност осигураника, без обзира да ли се ради о животном или неживотном осигурању.¹⁰

Истаћи ћемо неколико одредаба ЗО који се односе на садржину преноса портфеља. Наиме, осигуравач уступилац мора да обавести уговораче осигурања, чији су уговори о осигурању, обухваћени овим преносом, о осигуравачу на кога је пренет портфељ, као и о року до кога се

6 Закон о осигурању Републике Србије - ЗО, *Службени гласник РС* бр. 139/2014.

7 Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање - ЗСЛБО, *Службени гласник РС*, бр. 14/2015, 44/2018 – др. закон.

8 ЗО чл. 222, ст. 1.

9 ЗО чл. 222, ст. 2.

10 ЗО чл. 222, ст. 3.

мора завршити поступак преноса. Обавештење мора бити упућено писмено на адресу уговарача осигурања, као и путем средстава јавног информисања.¹¹ ЗО не прецизира на који начин ће се уговарачи осигурања обавестити путем медија. Међутим, иако је предвиђено да је осигуравач дужан да обавести уговараче осигурања о преносу портфеља, ЗО одређује да једино осигураник може да раскине уговор.¹² Морамо имати на уму, да уговарач осигурања и осигураник могу бити иста, али и различита лица. Законодавац је требао да предвиди да оба лица могу раскинути уговор, уз дефинисање услова који требају да буду испуњени када раскид тражи уговарач осигурања. Такође, у овом делу, законодавац дефинише право осигураника неживотног осигурања на захтевање дела премије који одговара трајању уговора о осигурању, односно, преосталом делу трајања истог, као и право осигураника животног осигурања на износ математичке резерве или њен део, који би био пропорционално смањен, ако су умањена средства за осигурање живота.¹³

ЗО јасно дефинише да Народна банка Србије одлучује о преносу портфеља и да може да донесе одлуку и о одбијању преноса, уколико утврди да би осигуравач пријемник био угрожен преузимањем уговора о осигурању, као и ако би ликвидност и солвентност осигуравача уступиоца била угрожена ако би дошло до преноса портфеља уз истовремен наставак рада тог осигуравача.¹⁴ Јасно је да ЗО није предвидео ситуацију када се против осигуравача покреће стечајни поступак, који утиче на његов статус, као што није предвиђена ни улога Агенције, у било ком облику, у поступку преноса портфеља. Видимо да ЗО није посветио већу пажњу преносу портфеља осигурања, као ни разликама које се тичу преноса код неживотног и код животног осигурања. Можемо рећи да су у питању опште одредбе које само дефинишу шта је пренос портфеља и ко доноси одлуку о томе. Чињеница је да ЗО није предвидео ни један облик статусних промена везаних за припајање или спајање осигуравача, као ни случајеве покретања стечајног или ликвидационог поступка против осигуравача, говори да имамо једну велику празнину у ЗО. ЗО је морао да дефинише основне одредбе о преносу портфеља и код конкретних статусних промена, а, наравно, и код стечаја или ликвидације осигуравача. Једним делом је пренос портфеља код стечаја и ликвидације осигуравача

11 ЗО чл. 224, ст. 3.

12 ЗО чл. 224, ст. 4

13 ЗО чл. 224, ст. 5.

14 ЗО чл. 225.

регулисан у ЗСЛБО, али тако, да су неке одредбе делимично у супротности са одредбама ЗО у овој области.

Навешћемо најбитније елементе одредбе ЗСЛБО која регулише пренос портфеља осигурања у случају стечаја осигуравача,¹⁵ с тим да се исте одредбе односе и на случај ликвидације осигуравача.¹⁶ Наиме, Агенција покреће поступак преноса портфеља путем јавног позива. ЗСЛБО наводи да се може пренети цео портфељ или његов део, затим да се пренос врши у зависности од новчаних средстава дужника, као и у вези са исплатним редовима, Затим, у ЗСЛБО се наводи да се на друштво пријемника преносе одговарајућа новчана средства дужника, али Агенција утврђује која се актива преноси, мислећи ту на наведена новчана средства. Одредба ЗСЛБО о избору друштва пријемника није јасна. Наиме, у одредби се каже да Народна банка Србије даје сагласност на избор друштва пријемника, што наводи на закључак да Агенција доноси одлуку којом предлаже наведеног осигуравача. Са друге стране, у истој одредби се наводи да Народна банка Србије процењује способност друштва пријемника, што значи да се може утврдити да то друштво не испуњава услове, односно, да нема одговарајући бонитет. Најзад, ЗСЛБО дефинише да се на пренос портфеља осигурања, у случају стечаја осигуравача, сходно примењују одредбе ЗО. Као што смо рекли, ЗО, у делу којим регулише пренос портфеља, уопште не спомиње стечај осигуравача. Немогуће је да се регулише пренос портфеља везан за статус осигуравача, а да се не спомене стечај. Осим тога, улога Агенције код пренос портфеља, одредбама ЗО није регулисана ниједном одредбом. Иначе је улога Агенције спорна и у стечајном и у ликвидационом поступку који се води против осигуравача. О томе нам не говоре само одредбе ЗСЛБО, већ и одредбе које регулишу и статус Агенције и осигурање депозита.¹⁷

II Могућност оснивања осигуравајућег друштва средствима уговорима о осигурању живота

Морамо поменути једно решење, које се односи, пре свега, на заштиту осигураника по уговорима о животном осигурању. Садашње законодавство не предвиђа такву могућност. Наиме, ранији Закон о осигу-

15 ЗСЛБО чл. 13.

16 ЗСЛБО чл. 25, ст. 1.

17 Закон о осигурању депозита Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 14/2015 и 51/2017; Закон о агенцији за осигурање депозита Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 14/2015 и 51/2017.

рању имовине и лица (даље: ЗОИЛ)¹⁸ је дефинисао могућност оснивања новог осигуравајућег друштва средствима по уговорима о осигурању живота, у случају да се покрене стечајни поступак против осигуравача. Овде се не ради о преносу портфеља, већ о учешћу средстава по уговорима о осигурању живота у оснивању новог осигуравајућег друштва. Међутим, ново друштво би се бавило само пословима осигурања живота. Да ли би ново осигуравајуће друштво било основано или не, зависило је само од осигураника који су закључили наведене уговоре.¹⁹ Наиме, овде се ради о новчаним средствима осигуравача, која се воде на посебном рачуну осигуравача. Та средства су заштићена, на тај начин, што се против њих не може дозволити извршење, нити се она могу користити за неке друге обавезе осигуравача. Наравно, да би ново друштво било основано, било је потребно да та средства буду довољна за почетни фонд сигурности, поред дозволе надлежног органа за оснивање. Са друге стране, могло се десити да не могу бити испуњени услови за оснивање новог осигуравајућег друштва, на наведени начин, тако да би се, у том случају, сви уговори о осигурању живота уступили другим осигуравајућим друштвима, односно, тада би дошло до преноса портфеља. Морамо рећи да ЗОИЛ, код преноса портфеља осигурања по уговорима о осигурању живота, није прецизирао да ли је био потребан пристанак осигураника, као и да ли су они могли да поднесу захтев за исплату откупне вредности полисе, уколико су против преноса портфеља на другог осигуравача. Но, кад је у питању одлука о преносу портфеља у случају стечаја против осигуравача, поставља се питање, ко би о томе донео одлуку. Логично је да би то био стечајни управник, који и одлучује о свим пословима који се воде у стечајном поступку, па би тако одлучио и о преносу портфеља осигурања. Из тога следи да се не би тражио пристанак осигураника, али би они, тада, по општим правилима, могли да траже накнаду у износу, који је наведен. Без обзира да ли се радило о оснивању новог друштва или о преносу портфеља, обавезе према осигураницима се нису смањивале. То је и логично, обзиром да се ни средства осигурања живота не смеју смањивати, услед покретања стечајног поступка против осигуравача.²⁰ ЗОИЛ је предвиђао да, ако дође до оснивања новог друштва или преноса портфеља, тада би стечајни поступак мировао, све док се не заврше наведени поступци.²¹ Ако би се радило о мировању

18 Закон о осигурању имовине и лица СР Југославије - ЗОИЛ, *Службени лист СРЈ*, бр. 30/96, 57/98, 53/99 и 55/99.

19 ЗОИЛ, чл. 131. ст. 1.

20 ЗОИЛ, чл. 131. ст. 3.

21 ЗОИЛ, чл. 131. ст. 4.

стечајног поступка, могле су се појавити две ситуације: 1) када се једно осигуравајуће друштво бави само пословима осигурања живота, када би наведени поступци обухватили сва средства по наведеним пословима, обзиром да средства осигурања живота не могу бити предмет извршења и 2) када се осигуравач бави и другим врстама осигурања, када би стечајни поступак могао да се води против других средстава осигурања.

У вези са наведеним, морамо поставити питање, шта ће се десити у ситуацији, када се пренос портфеља не може извршити, односно, када постоји могућност одбијања од стране другог осигуравача (пријемника) да изврши пријем портфеља. То је ситуација која није јасно регулисана, нарочито код преноса уговора који се односе на осигурање живота. Поменућемо и законодавство Црне Горе, које је, додуше на некомплетан начин, предвидело образовање одбора осигураника, који би предузели радње како би се покушало са преносом портфеља на друге осигураваче (оне који би прихватили пријем портфеља). Наиме, Закон о стечају и ликвидацији друштава за осигурање Републике Црне Горе²² предвиђа ту могућност, али, са друге стране, не предвиђа друге могућности које се овде појављују, а то су: - исплата математичке резерве осигураницима; и – оснивање осигуравајућег друштва које бисе бавило само осигурањем живота. Не можемо разумети регулисање могућности одбијања пријема портфеља или покушаја тражења других осигуравача пријемника, без предвиђања алтернативних решења, која су наведена.

III Регулисање преноса портфеља осигурања у законодавствима Немачке и Аустрије

Законодавства Немачке и Аустрије регулишу пренос портфеља у актима који регулишу надзор над радом осигуравача. Та законодавства регулишу пренос портфеља осигурања на општи начин, с тим што су дефинисане одредбе које се односе на поједине специфичности, кад су у питању осигуравајућа друштва која имају своје седиште у земљама чланицама и ван њих (треће земље). То се, нарочито, односи на аустријско законодавство.

Закона о надзору осигуравајућих друштава Немачке,²³ између осталог, садржи и одредбе које се односе на пренос портфеља осигурања. Наиме, сваки пренос портфеља мора да одобри надзорни орган, без обзира о

22 Закон о стечају и ликвидацији друштава за осигурање Републике Црне Горе, *Службени лист Црне Горе*, бр. 46/07, чл. 10.

23 *Versicherungsaufsichtsgesetz (Deutschland) – VAG 2000*, https://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Aufsichtsrecht/Gesetz/VAG_va_en.html, 05.04.2019.

којој врсти осигурања се ради. Друштво пријемник мора доказати да ће након преноса портфеља, располагати сопственим средствима у висини границе солвентности. Сва права и обавезе које је имао уступилац портфеља, преносе се на пријемника.²⁴ Овај Закон предвиђа и ситуације када се преноси портфељ на друштво које се налази у другој држави, с тим да је предвиђен пренос на друштва у државама чланицама ЕУ или државама ЕЕА (Исланд, Лихтенштајн, Норвешка). Тај пренос се може извршити на филијалу у другој држави или по основу прекограничних услуга осигурања. Потребно је да надзорни орган само државе уступеоца донесе одлуку о дозволи за пренос портфеља. Да би пренос портфеља био омогућен, потребно је да постоји валидна документација која садржи потврду надзорног органа државе уступеоца, да ће пријемник располагати сопственим средствима у висини границе солвентности, затим, да су надзорни органи држава чланица ЕУ или држава ЕЕА дали дозволу за наведено, као и, ако се ради о преносу портфеља из филијале осигураваача, да је консултован надзорни орган државе чланице ЕУ или државе ЕЕА, у којој се налази та филијала.²⁵ Немачко законодавство је више пажње посветило ситуацијама које се односе на пренос портфеља осигурања између осигураваача са седиштем у државама чланицама ЕУ или у државама ЕЕА, а што се тиче садржине преноса портфеља, можемо рећи да је слободан пренос портфеља како директних осигурања, тако и реосигурања, без обзира да ли се ради о животним или неживотним осигурањима.²⁶

Закон о надзору осигурања Аустрије из 2016. године²⁷ предвиђа, такође, да портфељ који се односи на све уговоре о осигурању и реосигурању закључених од стране осигураваача који имају лиценцу на основу тог Закона, могу бити пренета, делом или у целини, на друге осигуравааче, без пристанка осигураника. Портфељ може бити пренет и на филијале осигуравајућих и реосигуравајућих друштава који су основани у трећим земљама, ако се те филијале налазе у Аустрији или земљама чланицама ЕУ и ако се пренос портфеља односи на ризик који је везан за територију Аустрије или неке од земаља чланица ЕУ, где је односна филијала основана.²⁸ Пренос портфеља осигурања мора бити одобрен од стране аустриј-

24 VAG 2000section 14.1.

25 VAG 2000section 14.1a.

26 Insurance Transfers in Europe, Clyde&Co., June 2012,https://www.trivvy.nl/uploads/5/1/6/0/51608851/insurance_transfers_in_europe.pdf, 07.04.2019, 25.

27 Versicherungsaufsichtsgesetz (Österreich)VAG 2016, Austrian Financial Market Authority, [file:///C:/Users/Vlada/Downloads/VAG_2016_BGBl_I_25_2019_EN%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Vlada/Downloads/VAG_2016_BGBl_I_25_2019_EN%20(1).pdf),08.04.2019.

28 VAG 2016 art. 28.

ског органа надлежног за финансијско тржиште (FMA - Financial Market Authority). Потребно је да поменемо дејства преноса портфеља које регулише аустријски законодавац. Наиме, права и обавезе које произлазе из уговора о осигурању, у поступку преноса портфеља, прелазе на осигуравача пријемника у тренутку уписа у регистар, у који је уписано то друштво или када тај упис није потребан, у тренутку давања одобрења за тај пренос. Када уговор о осигурању покрива ризик који је везан за територију Аустрије, тада осигуравач преузималац или филијала осигуравача обавештава одмах, након давања одобрења преноса портфеља, уговарача осигурања о наведеном. Уговарач осигурања ће имати право да раскине уговор о осигурању до краја периода осигурања, током којег су обавештени о преносу портфеља, а, осим тога, имају право и на поврат дела доспеле премије за период након раскида уговора о осигурању, умањене за трошкове настале у том периоду. Осигуравач је дужан да обавести уговарача и о том праву. Осигуравач нема право да се позове на било који, евентуално закључен споразум, који одступа од ове одредбе. У случају да се пренос портфеља врши због реорганизације друштва, тада постоји ризик да су интереси других осигураника и корисника осигурања повређени раскидима уговора, односно, када пренос портфеља служи да би се изменила структура у оквиру осигуравача, без утицаја на интересе осигураника и кориснике осигурања, тада ће FMA на захтев донети одлуку о укидању одлуке о раскиду уговора.²⁹ Овај Закон садржи посебне одредбе када се ради о преносу портфеља који је везан за швајцарска осигуравајућа друштва када с у они оснивачи друштва у трећим земљама које имају филијале у Аустрији, односно, када се ради о филијалама аустријских осигуравача које се налазе у Швајцарској. У вези са тим, овај Закон предвиђа и одређена овлашћења швајцарског надзорног органа.³⁰ Можемо рећи да аустријско законодавство дефинише важна питања везана за право на повраћај премије, као и за накнаду трошкова. Осим тога, дефинише се и моменат преноса портфеља на осигуравача пријемника.

IV Пренос портфеља осигурања у законодавству ЕУ

Директива „Солвентност II“ предвиђа другачија правила везана за пренос портфеља осигурања у односу на дотадашње регулисање ове материје у актима ЕУ. Уопште, ова Директива на другачији начин регулише многа питања везана за рад и статус осигуравајућих друштва у ЕУ. Што

29 VAG 2016 art. 31.1, 2, 3.

30 VAG 2016 art. 32.

се тиче преноса портфеља, на првом месту, осигуравајућа друштва ће морати велику пажњу да посвете управљању својим капиталом. Исто тако, осигуравајућа друштва са високо ризичним портфељима ризика ће морати да извдоје више капитала него раније за покривеност изложености ризицима. Наведна Директива предвиђа да ће се због природе делатности осигурања, као и потребе заштите осигураника, на пренос портфеља примењивати строжија правила. Ако осигуравајуће друштво жели да пренесе портфељ у већи број држава, тада се овај проблем усложњава. Иако су правила о преносу портфеља осигурања у чланицама ЕУ мање више уједначена, постоји разлика када је у питању начин надзора на националном нивоу, што ствара додатне проблеме за уговорне стране. У неким државама је неопходно да се консултује надзорни орган, пре него што дође до преноса портфеља, а у другим државама мишљење надзорног органа се тражи касније. Поједине државе прописују строжије услове за обавештавање уговарача осигурања о преносу портфеља, а у другим а се обавештавање врши након преноса.³¹ Већина осигуравача покушава да дефинише начине за оптимизацију сопствених портфеља, како би се избегли већи капитални трошкови, а што је наметнуто приоритетима које је дефинисао надзорни орган и тим држава, због примене Директиве „Солвентност II.“³²

Посветићемо пажњу неким од најбитнијих одредаба Директиве „Солвентност II“ које се односе на пренос портфеља. Наиме, овај акт предвиђа примену националних правила државе чланице на пренос права и обавеза по уговорима о осигурању, ако осигуравајућа друштва имају седиште на територији те земље. Ако се ради о филијали осигуравајућег друштва основаног у држави чланици, онда се мора тражити савет државе чланице у којој се налази та филијала, односно, савет надзорног органа у тој држави. Надзорни органи државе чланица у којој се налази седиште осигуравајућег друштва или место филијале, даће сагласност на пренос портфеља, након добијања сагласности од надзорног органа државе чланице, у којој су уговори закључени по основу права места налажења седишта осигуравача или на основу слободе пружања услуга осигурања у држави чланици. Рок за давање сагласности је три месеца од дана пријема захтева. У случају да одговор у наведеном року изостане, сматраће се да је дата прећутна сагласност. Пренос портфеља се објављује у складу са правилима матичне државе чланице (државе седишта осигуравача),

31 О. Khomenko, „Питања надлежности приликом прекограничног преноса портфеља осигурања: Упоредна анализа“, *Европска ревија за право осигурања* бр. 1/2017, 20.

32 О. Khomenko, 21.

затим државе чланице за коју је везан ризик или државе чланице, у којој се мора извршити обавеза по уговору о осигурању. Можемо рећи да је ова област шире уређена у Директиви „Солвентност II“, него у већини националних законодавстава, што је и логично, имајући у виду саму природу овог акта. Но, елементи на основу кога ћемо одредити право које ће се примењивати на пренос портфеља, по овом акту, везани су, како за самог осигуравача, односно његово седиште или место налажења филијале, као и за сам уговор о осигурању, тј., оно што он обухвата – ризик и обавезу, ако се реализује тај ризик. То је и логично, имајући у виду да пренос портфеља утиче на статус осигуравача, односно, промена статуса осигуравача може бити разлог преноса портфеља, а, са друге стране, пренос портфеља осигурања утиче и на статус осигураника, што значи да је ризик наступања осигураног случаја један од кључних фактора за одлуку осигуравача пријемника о преузимању портфеља осигурања.

V Поједине карактеристике преноса портфеља осигурања у односу на статус осигуравача и врсту осигурања

Пренос портфеља осигурања зависи и од начина пословања осигуравача. То се односи и на инвестирање од стране тих осигуравача. Наиме, осигуравачи треба да се развијају као финансијске институције, што значи да би актива тих друштава морала бити усмерена на рентабилне облике улагања, што би омогућило реструктурирање њихових портфеља чиме би се омогућило прилагођавање тих портфеља структури обавеза осигуравача и њиховој доспелости.³³ Оно што можемо забележити у пракси развијених земаља, кад је у питању улагање портфеља осигурања, јесте да се тај портфељ улаже и у хартије од вредности, односно, у обвезнице, зато што носе мањи ризик, али и мањи принос.³⁴ Како ће и на који начин бити уложена средства осигурања у оквиру једне врсте осигурања којом се осигуравач бави или у оквиру целог пословања друштва утиче и на могућност и начин преноса портфеља.

Друго питање се односи на статус уговора о осигурању живота у случају промене власника осигуравача и преноса портфеља. Ако је дошло до промене власника осигуравача, статус осигураника се код осигурања живота не мења. Он је закључио уговор о животном осигурању, чији се статус не мења, без обзира што је дошло до промене власника друштва.

33 Мирод. Сокић, „Осигуравајуће куће као институционални инвеститори у Републици Србији“, *Токови осигурања*, бр. 4/2015, 55.

34 Мирод. Сокић, 67.

Но, ако је дошло до преноса портфеља који се односи на уговоре о осигурању живота, права и обавезе из тог закљученог уговора преносе се у целини на новог осигураваача. Уз сам пренос уговора о осигурању живота, стари осигураваач је дужан да пренесе и све резерве које се односе на покриће будућих обавеза из пренесеног портфеља. Практично, правни статус уговараача осигурања се не мења.³⁵ Иначе, кад говоримо о обавезама осигураваача по уговору о осигурању живота, она се односи само на исплату осигуране суме, ако осигурано лице доживи уговорени датум (када се уговор закључи на ризик доживљења), односно, може се односити и на исплату откупне вредности полисе, ако се откуп тражи пре истека уговореног рока трајања тог уговора. Тада се ради о раскиду истог. Овде се не ради о множењу уплаћених месечних премија са бројем месеци или година. Корисник осигурања има право да учествује у добити, само ако је осигураваач остварио добит и то према одлуци надлежног тела у том друштву. Изузеци су једино уговори код којих осигураваач гарантује одређену добит кориснику, када се иста мора и исплатити.³⁶

Треће питање, које се често поставља, јесте питање истека портфеља осигурања. Наиме, овде се ради постепеном престајању постојања обавеза осигураваача које произлазе из портфеља осигурања, ако се осигуравајуће друштво гаси (пре свега, ликвидацијом) или напушта рад у одређеној врсти осигурања. Тада осигурања престају да постоје истицањем обезбеђеног покрића, док се нови уговори не закључују.³⁷

Најзад, поједини законодавци схватају пренос портфеља као промењу околноост. Обзиром да се ради о уговору, то се може прихватити. Закон о осигурању Републике Хрватске (даље: ЗОХ)³⁸ дефинише овај институт на наведени начин. Чињеница је да се овде ради о промењеним околностима, узимајући у обзир да се мења или статус осигураваача или долази до промене у самом уговору о осигурању. Хрватска агенција за надзор финансијских услуга је надлежни орган за давање дозволе за пренос портфеља осигураваачу, а осигураваач је дужан да, у року од осам дана од дана извршеног преноса, обавести наведену Агенцију о томе. За пренос портфеља није потребна сагласност осигураника, али уговараачи осигураваача.

35 Исплата животног осигурања, Марјан Ђурковић (14.11.2016), <http://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?17911>, приступ: 10.04.2019.

36 *Ibidem*.

37 Владимир Његомир, "Секјуритизација у функцији финансирања и управљања ризиком осигуравајућих друштава", *Финансије*, бр. 1-6/2008, 270.

38 Закон о осигурању Републике Хрватске - ЗОХ, *Народне новине* бр. 30/15, 112/18.

гурања могу отказати уговор због промењених околности. Друштво које преузима портфељ дужно је да обавести сваког уговорача осигурања о новонасталим околностима. До извршења преноса портфеља може доћи и у држави за коју везујеморизик, као и у држави обавезе, у складу са прописима тих држава.³⁹ Иначе, ЗОХ регулише и пренос портфеља на осигураваача који се налази у другој држави чланици ЕУ, затим преузимање портфеља од стране осигураваача са седиштем у Хрватској од осигураваача уступиоца који послује на територији друге државе чланице ЕУ. Најзад, ЗОХ регулише и пренос портфеља филијале осигураваача који имаседиште у трећој држави. Преузимање портфеља тада врши осигураваач основан у Хрватској. Осим тога, ЗОХ дефинише и пренос портфеља друштва за узајамно осигурање.

VI Закључак

Морамо рећи да пренос портфеља осигурања у нашем законодавству, ако не узмемо у обзир неколико општих правила, и даље није регулисан на адекватан начин. Пре свега, ова материја се регулише у два законска извора, чије одредбе, у области преноса портфеља, уопште нису усклађене. Оно што представља један од главних проблема код преноса портфеља, јесте да ли је или не потребна сагласност осигураника. Законодавац је рекао да та сагласност није потребна, али истичемо да је од највеће важности бонитет осигураваача пријемника, што је битно и за осигуранике, тако да би они морали да дају наведену сагласност, обзиром да се ради о њиховој осигураној имовини и премији. Но, ниједан законодавац не предвиђа сагласност осигураника (или уговорача осигурања). Разлог томе је, свакако, ефикасност извршења преноса портфеља, али би онда могло да се постави питање улоге надзорних органа у заштити осигураника, односно, мера које би могле да се примене у случају да се не штите интереси осигураника од стране осигураваача пријемника.

Пренос портфеља има своје специфичности везане за поједине врсте осигурања, а наше законодавство уопште не прави разлику између животног и неживотног осигурања, у том смислу. Самим тим, нису регулисане ни одређене специфичности везане за ове врсте осигурања. Чињеница је да до преноса портфеља, практично, долази у четири ситуације, као што је речено, а о чему треба да води рачуна наш законодавац код евентуалне измене закона, односно доношења нових закона у области

393ОХ чл. 86.

осигурања. Те ситуације су следеће: 1) када осигуравајуће друштво нема одговарајући бонитет и не може више да се бави одређеном врстом осигурања, тако да портфељ везан за ту врсту осигурања преноси на другог осигуравача, а оно и даље постоји; 2) када осигуравач из других разлога не може или не жели да обавља делатност поједине врсте осигурања; 3) када долази до преузимања целог друштва, односно, када долази до припајања, из било ког разлога. Саму промену власника осигуравајућег друштва не можемо на исти начин регулисати, као и случајеве када долази до преноса портфеља; и 4) када је једно осигуравајуће друштво инсолвентно и када се из тих разлога преноси портфељ на другог осигуравача.

Prof. Vladimir ČOLOVIĆ, Ph.D
Principal Research Fellow
Institute of Comparative Law, Belgrade

TRANSFER OF INSURANCE PORTFOLIO

Summary

The insurance portfolio is a set of rights and obligations under insurance contracts. It is important to clearly define what the insurance portfolio is, in the case of its transfer from one to another or other insurers. The reason for the transfer of the insurance portfolio may be different. They may be related to the impossibility of fulfilling the obligations of the insurer within one type of insurance, through changes of the insurer's status, to the insolvency of the insurer. The transfer of the insurance portfolio is regulated in Serbian legislation in two legal sources: the Act of Insurance and in the Act on Bankruptcy and Liquidation of Banks and Insurance Companies. However, in the regulation of this matter, inconsistencies, which are the subject of the analysis in this paper, are noticed. The paper focuses on the basic provisions on transfer of portfolios in the legislations of Austria and Germany, as well as in the Directive "Solvency II". In the transfer of the insurance portfolio, account must be taken of the differences between life and non-life insurance, then the status of the insured and the obligations of the insurer who took over the portfolio towards to the insured.

Key words: insurance portfolio, transfer, insurance contract, insurer, insured, bankruptcy.